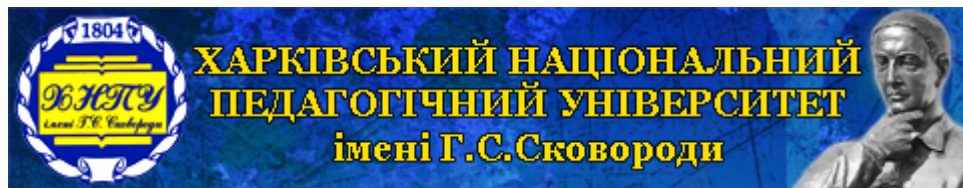

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Криворізький державний педагогічний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
19 травня 2023 року

ХАРКІВ – 2023

Лейба А.Р. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	146
Лисак А.О. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ РОДИНИ.....	148
Литвин П.С. СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ БАТЬКІВСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї.....	151
Мільська О.В. СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В НЕФОРМАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	152
Пихова П.Б. АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗРОБЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ КОМП'ЮТЕРНОЇ АДИКЦІЇ ПІДЛІТКІВ.....	154
Погоріла К.І. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	155
Полякова К.М. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	157
Потіхенська О.В. ІНФОРМАЦІЙНІ РИЗИКИ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	162
Приходна А.О. АНАЛІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРОФІЛАКТИКИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	165
Прохоренкова Д.О. ПІДЛІТКОВА ДЕВІАНТНА КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ОДНОЛІТКІВ ЯК МЕХАНІЗМ, ЩО ЛЕЖИТЬ В ОСНОВІ ПРОГРЕСУВАННЯ ВІД РАНЬОГО ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН ДО ПОДАЛЬШОЇ ПІДЛІТКОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ.....	168
Рендзиняк С.А., Смеречак Л.І. ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З БАТЬКАМИ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	170
Сальник А.Є., Іонова І.М. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	171

Список використаних джерел:

1. Kobzieva I., Rubtsova L. Формування статевої культури підлітків як складника превентивного виховання у закладах освіти. *Innovative and modern foundations of pedagogy*. 2022. P. 113–121. URL: <https://doi.org/10.46299/isg.2022.mono.ped.4.2.3>
2. Дем'яненко А., Ситник О. Значення правового виховання підлітків у процесі формування їх громадянської свідомості. *Humanities science current issues*. 2020. Т. 4, № 30. С. 4–9. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212527>
3. Єніна Л. Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах освіти. *Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici*. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/13.03.2020.v3.12>
4. Ушаков А. С. Виховання у студентської молоді одухотвореного образу людини культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. Вип. 3 (84), ч. 2. С. 242–253.

Полякова К.М.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єніна

Анотація. У статті проаналізовані різні підходи до визначення поняття «наркоманія»; визначено підліткову наркоманію як особливу небезпеку, оскільки веде до раннього руйнування особистості підлітків та їх подальшої нездатності адаптуватися в сучасному суспільстві; схарактеризовані головні мотиви вживання наркотичних речовин підлітками такі як: бажання «влитися в компанію», не виділятися серед інших, бути прийнятим однолітками, відповідати модній течії та цікавість; розглянуто соціально-педагогічну профілактику вживання наркотичних речовин як ефективний напрям державної соціальної політики; дано авторське визначення соціально-педагогічної профілактиці вживання наркотичних речовин серед підлітків як окремого напрямку соціальної роботи, що являє собою комплекс різноманітних заходів, які реалізуються соціальним фахівцем та спрямовані на попередження, обмеження й локалізацію негативних явищ у підлітковому середовищі; розкрито соціально-педагогічну діяльність профілактики наркотичної залежності серед підлітків у закладі загальної середньої освіти як цілеспрямовану збалансовану діяльність усіх суб'єктів профілактики, яка має на меті зниження ризику наркотизації серед підлітків через превенцію та корекцію їхньої соціальної дезадаптації, соціальних відхилень у поведінці, створення умов для розвитку особистісного потенціалу підлітків; виявлені особливості профілактики

наркотичної залежності серед підлітків у закладах загальної середньої освіти: комплексність, координація, цілеспрямованість, систематичність, мотивація у закладах загальної середньої.

Ключові слова: *підлітки, наркотик, наркоманія, наркотична залежність, профілактика, соціально-педагогічна профілактика, соціально-педагогічна діяльність, заклади загальної середньої освіти.*

Polyakova K. Socio-pedagogical Activity on the Prevention of Drug Use by Teenagers in Institutions of General Secondary Education

Annotation. The article analyzes various approaches to defining the concept of "drug addiction"; adolescent drug addiction is identified as a particular danger, as it leads to the early destruction of the personality of adolescents and their subsequent inability to adapt in modern society; the main motives for the use of narcotic substances by teenagers are characterized as: the desire to "blend into the company", not to stand out among others, to be accepted by peers, to conform to fashion trends and curiosity; the author's definition of socio-pedagogical prevention of the use of narcotic substances among adolescents as a separate direction of social work is given, which is a complex of various measures implemented by a social specialist and aimed at prevention, limitation and localization of negative phenomena in the adolescent environment; socio-pedagogical activity of prevention of drug addiction among teenagers in general secondary education institution is disclosed as a purposeful balanced activity of all subjects of prevention, which aims to reduce the risk of drug addiction among teenagers through the prevention and correction of their social maladjustment, social deviations in behavior, creating conditions for development of the personal potential of adolescents, the identified features of prevention of drug addiction among adolescents in institutions of general secondary education: complexity, coordination, purposefulness, systematicity, motivation in institutions of general secondary education.

Key words: *teenagers, drug, drug addiction, drug addiction, prevention, socio-pedagogical prevention, social-pedagogical activity, institutions of general secondary education.*

Постановка проблеми. Сьогоднішні умови розвитку нашої держави обумовлені політичною, економічною та соціальною кризою окремих державних інституцій та суспільства загалом. Такі негативні процеси не можуть не відобразитися на соціальному розвитку та становленні майбутнього молодого покоління та призводять до занепаду загальнолюдських цінностей та морально-етичних поглядів. Це в свою чергу, тягне за собою появу у підлітковому суспільстві адиктивних відхилень, таких як наркотична залежність.

Саме підліткових вік є одним із вразливіших періодів життя людини, оскільки в цьому віці у розвитку людини відбуваються складні процеси (у одних з'являється бажання стати незалежними, спробувати щось нове, побувати у новій кампанії, інші - виявляють інтерес до заборонених речовин, але не можуть усвідомити всієї небезпеки наркотиків). Це тягне за собою порушення соціальних або правових норм суспільства та виявляється у різноманітних відхиленнях у їх поведінці, що вимагає

негайного втручання у дану ситуацію. Саме соціальні фахівці, які відповідають за соціалізацію та всебічний розвиток молоді, повинні мати у своєму арсеналі апробовані та ефективні методики з профілактики вживання наркотичних речовин у підлітковому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що дослідники вивчали різні аспекти проблеми реалізації профілактичної діяльності з попередження виникнення наркотичної залежності, а саме: проблемою адикцій займалися (С. Болтавець [4], В. Подолян [12]); адиктивною поведінкою (О. Балакірева [1], А. Градецький [5]); профілактикою адиктивної поведінки підлітків (Ю. Белоусов [3], Г. Золотова [8], А. Нагорна [10]); питанням застосування методик і програм профілактики й корекції адиктивної поведінки підлітків у діяльності психолога й соціального педагога загальноосвітнього закладу (О. Безпалько [2], Журавля [6], І. Зверєвої [7].); стратегією формування здорового способу життя учнів (О. Караман [9], В. Оржеховська [11] тощо).

Метою статті є дослідження сутності та особливостей соціально-педагогічної діяльності з профілактики вживання наркотичних речовин підлітками у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукову літературу ми дійшли висновку, що вчені по-різному трактують сутність поняття «наркоманія».

На думку, А. Нагорної наркоманія – це «хвороба, яка викликана систематичним вживанням наркотичних речовин, що виявляється синдромом зміни реактивності, психічною і фізичною залежністю» [10, с. 78].

Ю. Белоусов поняття «наркоманія» використовує як синонім терміну «алкоголізм» [3, с. 35].

Так, С. Болтавець [4, с. 57] характеризує наркоманію як негативне соціальне явище, *сутність* якого полягає в «долученні до немедичного споживання наркотиків окремих груп населення» [4, с. 53].

Дослідниця Г. Золотова визначає її як «соціальне явище, яке охоплює все, що пов'язано з наркогенними речовинами, їх вживанням і його соціальними наслідками» [8, с. 93].

Ми погоджуємося з визначенням В. Подолян, яка розглядає наркоманію «як важке захворювання, що характеризується непоборним прагненням до вживання наркотиків» [12, с. 99]. Науковець зауважує, що підліткова наркоманія становить особливу небезпеку, оскільки веде до раннього руйнування особистості підлітків та їх подальшої нездатності адаптуватися в сучасному суспільстві [12]. Цей період є унікальним, який характеризується перебудовою всього організму особистості, гормональними сплесками, психологічними переживаннями і соціальною адаптацією в дорослому світі.

Аналіз наукової літератури [1, 3, 12] дав підстави визначити такі ознаки наркоманії як соціального явища: це адиктивна поведінка, що набула масових форм; наявність особливих соціальних груп споживачів адиктивних речовин; стрімке поширення адиктивної субкультури; виникнення специфічних соціальних відносин; трансформація соціальної структури під впливом наркоманії.

Серед головних мотивів вживання наркотичних речовин науковці О. Балакірева [1], Ю. Белоусов [3], А. Градецький [5] виділяють наступні:

1. бажання «влитися в компанію», не виділятися серед інших, бути прийнятим однолітками;

2. відповідати модній течії (сьогодні наркотики вважаються модним засобом розслаблення та отримання кайфу – молоді люди, які вживають ПАР вважають себе дорослішими);

3. цікавість, адже більшість вживаючих розповідають потенційним наркоманам про одержуваний «кайф» після вживання, упускаючи фактор згубності, або просто не знаючи про нього.

Виходячи із вищесказаного, мотиви та причини вживання наркотичних речовин можуть бути різноманітні в залежності від конкретного випадку, але переважна їх більшість поєднує в собі неблагополучну атмосферу у родині, погані відносини з батьками, негаразди у професійному та особистому плані.

Таким чином, проблема вживання наркотичних речовин підлітками викликає занепокоєння у суспільстві та країні загалом і потребує негайного вирішення на всіх рівнях державного управління. Серед ефективних напрямів державної соціальної політики у даному напрямку є профілактика адиктивних проявів у підлітковому середовищі. Це покладає на заклади загальної середньої освіти обов'язок забезпечити з одного боку, пропаганду здорового способу життя та формування відповідних установок і життєвих цінностей, а, з іншого, - пошук дієвих механізмів та методів ефективної профілактики вживання наркотичних речовин підлітками.

На основі аналізу наукової літератури С. Болтівця [4], А. Градецького [5], Т. Журавля [6] ми розглядаємо соціально-педагогічну профілактику вживання наркотичних речовин серед підлітків як окремий напрямок соціальної роботи, що являє собою комплекс різноманітних заходів, які реалізуються соціальним фахівцем та спрямований на попередження, обмеження й локалізацію негативних явищ у підлітковому середовищі.

Метою соціально-педагогічної профілактики наркотичної залежності серед підлітків у закладах загальної середньої освіти є створення умов для розвитку особистісного потенціалу підлітків, стимулювання їх власної активності у протидії негативним факторам мікросередовища.

Аналіз праць Ю. Белоусова [3], Г. Золотової [8], А. Нагорної [10] дозволив схарактеризувати особливості профілактики наркотичної залежності серед підлітків у закладах загальної середньої освіти: комплексність з залучення зовнішніх соціально-виховних інституцій, їх координація (у тому числі і координація загальношкільних та класних соціально-виховних заходів); цілеспрямована та систематична робота з батьками підлітків щодо формування педагогічної обізнаності та активності у питаннях попередження, виявлення можливого вживання їхніми дітьми психоактивних речовин; координація діяльності суб'єктів соціально-виховного процесу на формування в підлітків ціннісного, відповідального ставлення до власного здоров'я, мотивації щодо ведення здорового способу життя, стійкої позиції щодо відмови від вживання наркотичних речовин.

Зауважимо, що профілактика вживання наркотичних речовин у підлітковому середовищі є одним із провідних напрямків соціально-педагогічної діяльності. Так, О. Безпалько, розглядає соціально-педагогічну діяльність «як спеціально

організовану та регламентовану діяльності фахівців, яка спрямована на досягнення суспільно важливого результату». [2, с.47]. «Її основними характеристиками є соціальне виховання, навчання та освіта» [2, с. 48].

О. Караман розглядає профілактику наркотичної залежності підлітків як «вид професійної діяльності, що полягає в забезпеченні освітньо-виховними засобами цілеспрямованої соціалізації, створенні сприятливих умов для всебічного розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості». [9, с. 70].

Ми погоджуємося з визначенням О. Тютюника, що соціально-педагогічна діяльність з профілактики наркотичної залежності серед підлітків у закладі загальної середньої освіти – «це цілеспрямована збалансована діяльність усіх суб'єктів профілактики, яка має на меті зниження ризику наркотизації серед підлітків через превенцію та корекцію їхньої соціальної дезадаптації, соціальних відхилень у поведінці, створення умов для розвитку особистісного потенціалу підлітків, стимулювання власної активності у протидії негативним факторам мікросередовища». [13, с. 35].

Аналіз наукової літератури О. Безпалько [2], І. Зверєвої [7], Т. Журавля [6] та практики профілактичної роботи дозволив визначити особливості соціально-педагогічної діяльності з профілактики вживання наркотичних речовин серед підлітків:

- комплексність, систематичність такої роботи в підлітковому середовищі шляхом залучення зовнішніх суб'єктів та координованості їх впливів на соціально-виховний процес у закладі загальної середньої освіти;
- готовності фахівців соціальної галузі до діяльності з профілактики вживання наркотичних речовин серед підлітків у закладі загальної середньої освіти;
- проведення заздалегідь спланованої, систематичної роботи з батьками підлітків схильних до вживання наркотичних речовин щодо формування педагогічної обізнаності та активності у питаннях профілактики адиктивної поведінки.

Висновки та напрями подальших досліджень. Таким чином, соціально-педагогічна діяльність з профілактики вживання наркотичних речовин підлітками у закладах загальної середньої освіти повинна бути комплексною, систематичною та спрямованою на використання індивідуального підходу до кожного клієнта, що в свою чергу, сприятиме його успішній соціалізації та гармонійному розвитку.

Перспективним напрямом подальшої дослідницької діяльності є розробка комплексної програми з профілактики вживання наркотичних речовин підлітками у закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Балакірева О.М. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні: за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD». Київ: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. 214 с.

2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Київ: «Логос», 2003. 134 с.
3. Белоусов Ю. Л. Інституціоналізація профілактики наркотизму в Україні: дис. ... канд. соц. наук: 22.00.03 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2003. 190 с.
4. Болтівець С. І. Психологічне обґрунтування заходів профілактичної роботи в навчальних закладах з метою профілактики наркоманії, токсикоманії, алкоголізму. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 12. С. 56 – 58.
5. Градецький А. В. Запобігання вживанню наркотичних засобів особами молодіжного віку на індивідуальному рівні. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С. 242–247.
6. Журавель Т.В. Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2013. 312 с.; С. 85–101.
7. Зверєва І.Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: Правда Ярославичів, 1998. 393 с.
8. Золотова Г. Д. Особливості соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки серед дітей групи ризику. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 9 (196). С. 92–101.
9. Караман О. Л. Суть і зміст соціально-педагогічної роботи як категорії соціальної педагогіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Луганськ, 2011. Вип. 21. С. 69-72.
10. Нагорна А. М. Профілактика наркоманії серед підлітків. Кам.-Подільський: Абетка-Нова, 2001. 168 с.
11. Оржеховська В. М. Сучасні орієнтири превентивної педагогіки. *Педагогіка і психологія*. *Вісник АПН України*. 2005. № 2(47). С. 17 – 25.
12. Подолян В.М. Підліткова наркоманія в сім'ї: причини виникнення та профілактика. *Актуальні проблеми сучасної медицини*. Вінниця, 2021. Вип. 7. С. 98-105.
13. Тютюнник О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики наркотичної залежності серед старшокласників: монографія. Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І., 2014. 350 с.

Потіхенська О.В.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ІНФОРМАЦІЙНІ РИЗИКИ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.В. Костіна

В Україні щороку зростає кількість дітей, які отримують доступ до соціальних мереж, тому Інтернет стає все більш важливим чинником їхньої соціалізації. Як зазначено на сайті Центру Громадського здоров'я МОЗ України,